

SLUŽBENI LIST

FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

»SLUŽBENI LIST« izlazi dva puta nedjeljno.
— Rukopisi se ne vraćaju. — Oglasi po
tarifi. — Tekući račun 16-313-004 — Po-
starina plaćena u gotovu.

Utorak, 25. veljače 1947.
BEOGRAD
BROJ 16. GOD. III.

Cijena ovom broju je 6.— din. — Pretplata
za prvo polugodište iznosi dinara 300.—,
a za cijelu 1947. dinara 550.— Redakcija:
Brankova br. 20. — Telefoni: Redakcija
28-838, Administracija 22-619.

121.

Na temelju člana 15. Zakona o inspekciji rada propisujem

OPĆI PRAVILNIK

O HIGIJENSKIM I TEHNIČKIM ZAŠTITNIM MJERAMA PRI RADU

I. OPĆI PROPISI

Član 1.

Higijenske i tehničke zaštitne mjere pri radu radnika, namještenika i službenika u poduzećima odnosno radnjama, nadležtvima, ustanovama i organizacijama, gospodarstvima, kao i svuda gdje postoji radni odnos uređuju se po propisima ovog pravilnika.

Za ona poduzeća i ostale djelatnosti u kojima, obzirom na specijalni značaj poslova koji se obavljaju, postoji potreba za naročitim zaštitnim mjerama, vrijede osim ovog pravilnika još i posebni pravilnici.

Dužnosti poslodavca

Član 2.

Svaki poslodavac odnosno odgovorni rukovodilac obavezan je da sve zgrade, radionice, radilišta, pogonski uređaj, strojeve i sve druge naprave i zaštitne mjere tako uredi i u takvom stanju održava, da zaposleni radnici i namještenici budu zaštićeni od nesretnih slučajeva, profesionalnih i drugih bolesti koje su u vezi s radom.

Ako zgrade, radionice, radilišta, pogonski uređaji, strojevi i ostale naprave predstavljaju opasnost po život i zdravlje zaposlenih osoba isključit će se iz upotrebe.

Član 3.

Izvod najvažnijih točaka ovog pravilnika, obavezan je svaki poslodavac objaviti na vidnom mjestu po svim odjelima, kao i sve posebne pravilnike koji se odnose na rad u njegovom poduzeću.

Isto tako, svaki poslodavac obavezan je objavljivati na vidnom mjestu u pojedinim odjelima poduzeća sve upute, letke i ostali propagandni materijal, koji se izdaje u svrhu zaštite života i zdravlja zaposlenih osoba.

Član 4.

Svaki poslodavac obavezan je brinuti se da sve zaposlene osobe upotrebljavaju sve propisane zaštitne naprave i sredstva, kao i da se drže svih propisa koji su u tu svrhu doneseni.

Član 5.

Svaki poslodavac obavezan je da omogući suradnju svih radnika, namještenika i službenika na sprečavanju

nesretnih slučajeva, profesionalnih i drugih bolesti u vezi s radom. Obavezan je dalje, da se brine da sva zaštitna sredstva i naprave budu trajno u ispravnom stanju i pri ruci, i u slučaju kvara da iste na vrijeme budu popravljene, a dotrajale pravodobno zamijenjene novim

Član 6.

Kod nabave novih strojeva, strojarskih uređaja, aparata, vozila i sl. poslodavac je obavezan brinuti se da ista budu snabdjevena zaštitnim napravama, u smislu postojećih propisa.

Član 7.

Odgovorni rukovodioci dužni su upoznati sve zaposlene osobe sa svima opasnostima njihovog rada. Upozorenje na te opasnosti treba istaknuti na vidnim mjestima.

Opasni radovi mogu se povjeravati samo pouzdanim i iskusnim osobama koje su potpuno upoznate s opasnostima takvih radova.

Ako se koji posao obavlja uz sudjelovanje više radnika, i ako je za sigurnost takvog rada potreban međusobni sporazum tih radnika, rukovodstvo i nadzor nad takvim radovima mora imati jedna određena osoba, koja je upoznata s opasnošću tog posla.

Dužnosti radnika

Član 8.

Svaka zaposlena osoba obavezna je držati se svih propisa, uputstava i odredaba koje se odnose na sprečavanje nesretnih slučajeva, profesionalnih i drugih bolesti u vezi s radom, kao i onih koji se odnose na opću sigurnost radnika i njegove okoline.

Svaki rukovodilac odjela, kao i radnik kome bude dodijeljen na rad koji drugi radnik u svrhu pomaganja ili obuke, dužan je istog upoznati sa svima opasnostima svoga rada, a isto tako i sa sigurnosnim propisima koji se odnose na njegov rad.

Član 9.

Zaposlene osobe koje su sklone ili boluju od nesvjestice, padavice, grčeva mišića, vrtoglavice, naglušnosti, kratkovidnosti, kile i ostalih sličnih zdravstvenih nedostataka ne smiju se zaposljivati na onim radovima kod kojih bi njihovi zdravstveni nedostaci i bolesti mogle predstavljati opasnost kako za njih same tako i za njihovu okolinu.

Zaposlene osobe ovakve zdravstvene nedostatke odnosno bolesti, ukoliko iste nisu lako uočljive, dužne su u svakom pojedinom slučaju prijaviti poslodavcu prije stupanja na posao.

Pregled radnika prilikom zaposlenja

Član 10.

Na radove kod kojih postoji mogućnost profesionalnih i drugih oboljenja u vezi s radom, mogu se

zaposliti samo osobe koje nisu sklone takvim oboljenjima. U tu svrhu poslodavac je dužan tražiti da svi radnici, koje zapošljuje za takvim radovima, budu liječnički pregledani. Osobe sklone tim oboljenjima isključit će se sa takvih radova. Osobe koje su već zaposlene na ovakvim radovima, bit će povremeno, a najmanje jednomput godišnje liječnički pregledane.

Poslodavac je dužan da vodi poseban popis osoba koje su liječnički pregledane, s podacima o njihovoj sposobnosti za odnosne radove.

Osiguranje protiv požara

Član 11.

Za gašenje požara i spasavanje osoba ugroženih požarom, moraju se predvidjeti potrebne mjere.

Zgrade, naročito višespratne, moraju imati uređaje koji će omogućivati brz izlazak ljudstva ugroženog požarom (izlazi za nuždu sa posebnim stubištem osiguranim od požara, ljestve za spasavanje i sl.).

Izlazna vrata za vrijeme rada ne smiju biti zaključana niti zakrčena. Izlazi za slučaj opasnosti moraju biti naročito označeni i tako izvedeni da se uvijek mogu lako otvoriti. Pristup izlazima za slučaj opasnosti mora biti uvijek slobodan. Izlazna vrata za slučaj opasnosti moraju se otvarati u pravcu izlaza.

Sprave za gašenje požara, u količini koja odgovara veličini poduzeća, moraju biti uvijek u pripravnosti i moraju se uvijek održavati u upotrebljivom stanju i čuvati od smrzavanja. Povremeno treba vršiti ispitivanje ispravnosti sprava za gašenje požara.

Određen broj osoba u poduzeću mora biti izučen u rukovanju spravama za gašenje požara. Sve zaposlene osobe u poduzeću moraju biti upoznate sa rukovanjem aparata za ugušivanje požara u početku.

Na mjestima gdje se za gašenje požara ne smije upotrijebiti voda (gašenje ulja, elektromotora i sl.) moraju biti pripremljena naročita sredstva za gašenje (pijesak, aparati sa pjenom i sl.).

U svrhu omogućivanja gašenja požara na elektro-strojarskim uređajima treba obratiti naročitu pažnju na način isključivanja uređaja i električnih vodova.

Svako veće poduzeće treba izraditi i na vidnom mjestu istaknuti detaljne upute za slučaj požara.

U poduzećima, zavodima i ustanovama služba za zaštitu od požara mora biti organizirana prema posebnim postojećim propisima.

Sigurnost kretanja pri radu

Član 12.

Dvorišta poduzeća moraju biti izravnana bez nepotrebnih kanala i jama. U slučaju da su pojedine jame ili kanali potrebni radi pogonskih prilika, moraju biti ograđeni sigurnim ogradama.

Član 13.

Ako dvorište poduzeća služi zajedno kao slagalište materijala, ovo mora biti tako pregledano i uređeno složeno da ne ometa slobodno kretanje dvorištem i da ne predstavlja opasnost za zaposlene osobe.

Član 14.

Noću, za vrijeme rada, dvorišta poduzeća moraju biti rasvijetljena. Opasna mjesta (privremene jame, ka-

nali i sl.) moraju biti noću naročito dobro rasvijetljena odnosno označena crvenom svjetiljkom.

Član 15.

Ako u radnim prostorijama postoji koleosjek, gornja površina tračnica mora biti u visini površine poda. Okretaljke za vagonete moraju biti tako osigurane, da se ne mogu okretati kad se preko njih prelazi.

Član 16.

Radna mjesta, prolazi i podovi moraju se držati u ispravnom stanju. Radna mjesta za vrijeme rada moraju biti dovoljno rasvijetljena. Klizava i glatka mjesta na podovima, ukoliko je moguće, treba učiniti hrapavim.

Član 17.

Opasna mjesta (gdje su električni vodovi visoke napetosti, transformatorske stanice, stupovi i gole električne žice sa napetošću preko 48 V, prema zemlji) moraju biti obilježena vidnim oznakama (na pr. opasno po život, visoka napetost, ne diraj i t. sl.).

U prostorije sa električnim uređajima visoke napetosti dozvoljen je pristup samo određenim stručnim osobama. Ovakve prostorije moraju redovno biti zaključane.

Prekidači za električnu rasvjetu prostorija moraju se nalaziti odmah pokraj svakog ulaza u prostorije na dohvata ruke.

Član 18.

Glavni prolazi u svim radnim prostorijama treba da su široki najmanje 1,5 m, a sporedni prolazi najmanje 1 m.

Svi prolazi i prometni putevi moraju biti slobodni od bilo kakvih zapreka ili naslaganog materijala koji bi sprečavao ili otežavao prolaz.

Zaposlene osobe moraju upotrebljavati samo one ulaze odnosno izlaze i prometne puteve, koji su za njih određeni. Isto tako ne smiju bez izričitog naloga pretpostavljenog prelaziti u druge radionice ili odjele u kojima nemaju posla.

Zabranjeno je svako zadržavanje kao i prolaz ispod dizalica koje nose teret.

Član 19.

Sve galerije, platforme (podijumi), prelazne rampe, prijelazi, mostovi i stube koje su više od 1 m nad zemljom, moraju imati čvrste ograde i to tako da gorajni rub (prečka) bude u visini 1 m, a donji dio do visine najmanje 0,20 m mora biti puno izveden.

Svi premošteni prijelazi koji služe za prijenos odnosno prijevoz tereta, kao i utovarni mostovi, moraju biti dovoljno široki i jaki, a prema potrebi i dovoljno poduprti, tako da kod prenošenja ili prevoženja tereta bude isključena mogućnost prevrtanja, rušenja odnosno većih ljučenja (kolobanja). Ovakvi prijelazi moraju biti tako izrađeni da djeluju kao cjelina. Ako su prijelazi odnosno mostovi sastavljeni od više dasaka, iste moraju biti čvrsto povezane međusobno.

Član 20.

Za zidanje i prenošenje teških tereta moraju se upotrijebiti odgovarajući uređaji za dizanje i prenošenje tereta.

Član 21.

Stubišta od 5 i više staba moraju biti bar sa jedne strane ograđena sigurnom ogradom, a stubišta od 10

I više stuba moraju sa obje strane imati čvrstu i sigurnu ogradu. Ograde stubišta moraju biti visoke najmanje 1 metar.

Član 22.

Ljestve koje se upotrebljavaju pri radu moraju biti tako sagrađene da su sigurne protiv klizanja, preloma i pada. Iste tako moraju biti osigurane od lizljanja i ugi-banja.

Poprečne prečke na ljestvama moraju biti usadene, a ne samo prikovane.

Ljestve koje služe za prilaženje rubu zidova, na podijume, otvorima u podovima, u jama, kanale i sl. moraju prelaziti svoj gornji oslonac najmanje za 0,75 m, radi stabilnosti ljestve i sigurnosti osobe koja se njom služi.

Član 23.

Otvori u podovima, otvori stubišta, svjetlarnici, jame, okna, kanali itd. zatim velike posude i ostale opasne udubine kao i rezervoari koji sadrže vruće, jetke i otrovne materije moraju biti ograđeni sigurnom ogradom. Ovakva mjesta koja se zbog samog načina rada ne mogu ograditi, moraju biti dobro rasvijetljena, a na opasnost treba upozoriti pedesnim natpisom na vidnom mjestu.

Pristup u tamne prostorije (mjesta) i sk. dozvoljen je samo uz upotrebu svjetla.

Krovovi i svjetlarnici od običnog stakla, ako postoji mogućnost da na njih padnu predmeti sa okolnih zgrada, moraju biti zaštićeni jakom žičanom mrežom. Pristup i hodanje po ovakvim krovovima dozvoljen je samo uz upotrebu pedesnih podloga.

Član 24.

Otvori u zidovima gornjih spratova, koji služe pri radovima, moraju, ako postoji opasnost pada, biti snabdjeveni probranom. Ako se ti probrani moraju za vrijeme rada dizati, treba u takvim slučajevima da sa obje strane otvora budu pričvršćene jake ručice.

Ako ovakvi otvori imaju vrata koja se otvaraju napoju, ta vrata moraju biti osigurana protiv ispadanja.

Član 25.

Pokretna vrata moraju biti osigurana protiv ispadanja iz svog ležišta.

Održavanje uređaja, naprava i sredstava

Član 26.

Strojari, alat, naprave i uređaji, skale, ljestve, aparati i t. d. moraju prije upotrebe biti ispitani u pogledu njihove sigurnosti. Nedostaci i nepravilnosti imaju se odmah prijaviti odgovornom rukovodiocu.

Član 27.

Svaka zaposlena osoba koja opazi bilo kakve izvanredne ili nenormalne pojave u pogonu dužna je to odmah prijaviti pretpostavljenima.

Član 28.

Pogonni uređaji i ostali predmeti koji služe pri radu, moraju se upotrebljavati samo za svrhu za koju su određeni.

Sigurnosne naprave, uređaji i zaštitna sredstva (naočari, maske, štitnici i sl.) moraju se upotrebljavati prema svojoj namjeni. S njima se mora pažljivo rukovati i moraju se držati u ispravnom stanju, a poslije upotrebe očistiti i staviti na za to određeno mjesto.

Član 29.

Zloupotreba i samovoljno odstranjivanje zaštitnih naprava, uređaja i sredstava kao i njihovo oštećivanje strogo je zabranjeno. Nedostaci i kvarove na istima treba odmah prijaviti rukovodiocu. Uklanjanje zaštitnih naprava i uređaja smije se vršiti samo u slučaju potrebe (popravak stroja ili pojedinih dijelova, predešavar) stroja na drugu vrstu rada i sl.).

U prestanku te potrebe, zaštitne naprave i uređaje treba dovesti opet u prvobitno stanje.

Član 30.

Cijevi koje sprovode paru, vruće tekućine ili vruće plinove, moraju biti tako zaštićene (izolirane) da se zaposlene osobe ne opeku pri dodiru s njima.

Cijevi (spроводnici plinova, para, tekućine) moraju biti obilježene oznakama u bojama prema vrsti plina odnosno tekućine koje sprovode, a prema posebnom standardu kojim će biti utvrđen način obilježavanja i odgovarajuće oznake u bojama.

Prostorije i mjesta opasna po zdravlje

Član 31.

Radove kod kojih se ne može izbjeći razvijanje po zdravlje štetnih i lako zapaljivih plinova, para i prašine treba po mogućnosti obavljati mehaničkim putem u zatvorenim uređajima. Treba nastojati da se takvi plinovi, pare i prašina odvode na neopasan način već sa samog mjesta razvijanja. Takve prostorije moraju se i umjetno provjetravati. Mjesta na kojima se radnici zadržavaju pri radu, treba tako odabrati, da radnici po mogućnosti budu isključeni od štetnog utjecaja plinova, pare i prašine. Ako na to nije dovoljno, radnici pri tim radovima moraju imati i upotrebljavati ispravne zaštitne naprave i sredstva (za zaštitu pluća, glave, ruku i t. d.).

Prostorije sa visokim temperaturama moraju se, ukoliko to samo pogon dozvoljava, dobro provjetravati.

Član 32.

Pristup u prostorije, rezervoare, kanale, jame i sl. u kojima postoji mogućnost razvijanja otrovnih i omamljujućih plinova i para, smije se vršiti samo pod nadzorom jedne osobe koja se nalazi izvan ovih mjesta i uz upotrebu mjera sigurnosti (prethodno provjetranje, dovodjenje svježeg zraka, upotreba zaštite za pluća, privezivanje i t. sl.).

Odmaranje, spavanje ili uzimanje hrane na tako opasnim mjestima je zabranjeno. Takva mjesta moraju se označiti vidljivim natpisom.

Rad sa lako zapaljivim i eksplozivnim materijama

Član 33.

Zabranjeno je pušenje, kao i svaki pristup sa otvorenim plamenom i upaljenim predmetima u prostorije u kojima se nalaze lako zapaljivi predmeti, kao na pr. drvena pilovina, papir, sijeno, slama i sl. Ovu zabranu treba pismeno istaknuti.

U prostorijama u kojima se obrađuju ili smještaju lako zapaljivi predmeti (kao na pr. celuloid i sl.) ne smije se ložiti ni oswjetljivati otvorenim plamenom, a ni grijati pećima i drugim napravama sa plamenom i žarenjem. Pušenje u ovakvim prostorijama je zabranjeno. Ovu zabranu treba vidno istaknuti.

Lako zapaljivi predmeti kao benzin, benzol, nafta, špirit, eter i sl. ne smiju se smještati u glavne centralne magazine sa ostalim materijalom, već odvojeno u posebne prostorije koje su odijeljene od radnih i stanbenih zgrada.

Način smještaja lako zapaljivih i eksplozivnih materija regulirat će se posebnim pravilnikom.

Radna mjesta gdje se radi sa vrlo opasnim zapaljivim i eksplozivnim predmetima, treba da su podijeljena na ćelije sa pregradama od armiranog betona, kako bi se eventualna nesreća svela na što manju mjeru.

Član 34.

Za prostorije u kojima se smještaju materije koje već kod obične temperature razvijaju zapaljive ili eksplozivne pare, plinove ili prašinu u opasnoj količini, kao i za susjedne prostorije koje su sa navedenim u povremenoj vezi, na pr. pomoću vrata, prozora, otvora za remenje, kanale i t. d., vrijede ovi propisi:

1) električne instalacije moraju odgovarati propisima koji se odnose na prostorije u kojima postoji opasnost eksplozije;

2) vrata, prozori i podovi moraju biti od nesagorivog materijala;

3) unutrašnjost ovakvih prostorija smije se osvijetljivati isključivo pomoću električnih žarulja. Ovakve žarulje za rasvjetu moraju biti zaštićene zaštitnim staklom i mrežom koja onemogućuje dodir plinova sa izvorom svjetlosti za slučaj da se žarulja razbije. Prekidači žarulja moraju se nalaziti izvan ovih prostorija. Ako se ove prostorije osvijetljuju izvana sa otvorenim svjetiljkama, prozori kroz koje ulazi svjetlo moraju biti uzidani odnosno hermetiski zatvoreni;

4) ako ovakvu rasvjetu nije moguće provesti ili ako se postojeća rasvjeta pokvari, pristup u ovakve prostorije dozvoljen je samo sa sigurnosnim svjetilkama. Sa drugim svjetilkama ili sa otvorenim plamenom pristup je strogo zabranjen;

5) ovakve prostorije zabranjeno je grijati pećinama i drugim napravama sa plamenom i žarenjem;

6) zabranjeno je u takvim prostorijama upotrebljavati strojeve i alate koji svojom upotrebom mogu proizvesti iskru. Pristup u ovakve prostorije zabranjen je također u obuci potkovanoj čavlima ili sličnim željeznim predmetima koji mogu proizvesti iskru;

7) pušenje u ovakvim prostorijama strogo je zabranjeno.

Sve navedene zabrane treba na ulazu u ovakve prostorije istaknuti sa vidnim natpisom.

Član 35.

Pri radovima sa lako zapaljivim tekućinama i materijama kao na pr. sa benzinom, benzolom, eterom kao i pri radovima na punjenju i čišćenju posuda sa tim tekućinama kao i ostalim radovima sa istima, strogo je zabranjeno pušenje i upotreba otvorenog plamena i užarenih predmeta. Alat ili uređaj koji bi mogao proizvesti iskru, ne smije se pri tim radovima upotrebljavati.

Da bi se spriječio požar kod punjenja i preradbe etera, benzina, sumporouglijka, acetona i sl., svi strojevi, aparati, posude i cijevi, kao i bačve za prijenos, moraju biti uzemljeni kako bi se spriječio njihovo eventualno opasno punjenje električtetom.

Član 36.

Plinske cijevi u pogledu propustljivosti ne smiju se ispitivati otvorenim plamenom. U tu svrhu ima se upotrijebiti rastopina sapuna i vode (sapunica). Kod tog posla pušenje je zabranjeno.

Osvjetljavanje unutrašnjosti kotlova, balona, bačvi, kanala i t. d. u kojima može biti lako zapaljivih i eksplozivnih plinova, može se vršiti jedino električnim svjetilkama koje odgovaraju sigurnosnim propisima za tu svrhu.

Član 37.

Ako se na posudama (bačvama, rezervoarima i sl.), koje su sadržavale lako zapaljive tekućine, eksplozivne plinove i kiseline, vrše radovi sa vatrom ili radovi kod kojih nastaje usijavanje, odnosno iskre, te posude treba prethodno dobro isprati i potpuno napuniti vodom, vodenom parom, dušikom ili ugljičnim dioksidom i t. sl. Ovakvi radovi smiju se povjeriti samo iskusnim i stručnim osobama koje su točno upoznate sa svim opasnostima toga rada. Ako se posude, na kojima se poduzimaju takvi radovi sa plamenom, ne mogu za vrijeme rada držati ispunjene vodom, vodenom parom, dušikom ili ugljičnim dioksidom i sl., takvi se radovi sa plamenom ne smiju poduzimati.

Član 38.

Zabranjeno je u radnim prostorijama svako gomilanje materijala i otpadaka koji su lako zapaljivi ili se sami mogu zapaliti. Za njihov privremeni smještaj treba upotrijebiti posudu od nesagorivog materijala sa hermetičkim poklopcem. Na svakoj posudi treba označiti što sadrži. Ove posude ne smiju se smještati u prostorije gdje ima zapaljivih materija.

Član 39.

Na radovima kod kojih uslijed prirode posla postoji opasnost da se zapale odijela zaposlenog osoblja, ne smiju upotrebljavati odijela koja su masna od ulja, masti ili imaju na sebi lako zapaljivog materijala.

Rad sa otrovnim i jetkim materijama

Član 40.

Lako zapaljive, eksplozivne, otrovne i jetke materije mogu se držati samo u podesnim posudama na sigurnim mjestima, zatvorene ključem i pod nadzorom. Ovakve materije smiju se izdavati samo osobama, koje su upoznate sa opasnošću koja prijeti od tih materija, a u količinama koje su neophodno potrebne za redovno obavljanje posla.

Prolivene ili prosute količine ovih materija moraju se odmah sa potrebnom pažnjom odstraniti. Za otrovne i jetke materije moraju se upotrijebiti posude takvog oblika i izgleda koje onemogućuju da se ove posude u bilo kojem slučaju zamijene sa posudama u kojima se drži pitka voda. Na svim posudama treba i natpisom označiti njihovu sadržinu sa oznakom otrova.

Član 41.

Za pretakanje jetkih kiselina i lužina iz balona, buradi i sl. moraju se upotrijebiti naprave koje sprečavaju prskanje i proljevanje istih (na pr. naprava za pretakanje — ljuljačka, dizalo za balone i sl.).

Zabranjeno je ustima isisavati zrak iz cijevi radi pretakanja kiselina i lužina.

Ostale odredbe

Član 42.

Zatvorene šuplje posude, kao na pr. dijelovi strojeva, bačve, cijevi, rezervoari, pločci i sl. smiju se obrađivati plamenom, lampom za lemljenje i t. d. ili u vatri grijati tek onda kad su poduzete sve mjere da u unutrašnjosti tih šupljih tijela ne može nastati pritisak koji bi doveo do rasprsnuća.

Član 43.

Ispitivanje rezervoara i drugih sudova u pogledu propustljivosti, gdje je to moguće, treba vršiti hladnom

pritisakom (vodom). Ako se poduzimaju ovakva ispitivanja upotrebom zraka, pare ili plinova kao na pr. dušika, ugljičnog dioksida, moraju se već prema elastičnim svojstvima upotrijebljenog plina poduzeti posebne zaštitne mjere.

Član 44.

Na strojevima i ostalim pogonskim uređajima nitko ne smije ma što raditi, ako nije stručan i osposobljen za rad na njima.

Član 45.

Ostavljanje i vješanje odijela u neposrednoj blizini strojeva, transmisija i električnih instalacija strogo je zabranjeno. Za tu svrhu moraju biti uređene posebne prostorije ili mjesta.

Član 46.

Osobe koje su zaposlene kod strojeva, transmisija i ostalih pogonskih uređaja, moraju nositi uz tijelo priegnuto odijelo.

U blizini pokretnih dijelova strojeva i pogonskih uređaja zaposlene osobe, ako imaju dugu kosu odnosno pletenice, moraju iste omotati. Isto tako ne smiju se nositi široka odijela, vrpce, pojasi, šakovi, prstenje i sl. Rukavi ako se zavrću imaju se zavrnuti sa unutrašnje strane.

Član 47.

Čavli koji vire, obruči ili žica na sanducima, bačvama, daskama, balvanima i sl. moraju se odmah izvaditi (odstraniti), zavrnuti ili zabiti tako da postanu neopasni.

Član 48.

Zabranjeno je za vrijeme rada u poduzeće unositi i uživati alkoholna pića. Osobama u pijanom stanju ne smije se dozvoliti pristup u radionice i na radna mjesta.

Član 49.

U poduzećima u kojima je potrebna naročita opreznost zbog mogućnosti oboljenja od profesionalnih bolesti, zaposlene osobe ne smiju za vrijeme rada u radnim prostorijama jesti, pušiti i žvakati duhan. Osim toga moraju posvetiti pažnju savršenoj čistoci. Prije jela i pića, kao i odmah iza napuštanja radnog mjesta moraju se temeljito oprati. Potrebna sredstva za tu svrhu poduzeće je dužno staviti radnicima na raspolaganje.

II. RADILISTA

Dvorišta

Član 50.

Dvorišta poduzeća moraju se držati u redu i čistoci. Otpaci (smeće) moraju se skupljati u za to određene zatvorene posude ili propisno sazidane komore. Otpaci se moraju povremeno odvoziti na mjesta koja su za to određena ili u odgovarajućim pećima spaljivati.

Član 51.

Za otjecanje vode (kišnice) dvorišta poduzeća moraju imati potrebne kanale i slivnike. Ovakvi kanali ne smiju da ometaju slobodno kretanje u dvorištu.

Član 52.

Stalni putevi za pješački saobraćaj po dvorištu poduzeća moraju biti tako izvedeni da ne zadržavaju vodu i ne stvaraju blato.

Radne prostorije

Član 53.

Radne prostorije moraju se nalaziti iznad površine okolnog zemljišta. One moraju biti sagrađene u smislu suvremenih građevnih propisa, a na način da ne ugrožavaju život i zdravlje zaposlenih osoba i okolnog stanovništva.

Član 54.

Zabranjeno je za radne prostorije upotrebljavati građevine koje po svojoj konstrukciji i stanju ne odgovaraju namijenjenoj svrsi, koje su vlažne, slabo ventilirane ili izložene vremenskim nepogodama ili nepristupačne dovoljnoj dnevnoj svjetlosti.

Član 55.

U slučaju da se neki radovi zbog same prirode posla vrše na otvorenom prostoru, treba u blizini radnih mjesta podići prostoriju u kojoj će se radnici moći skloniti u slučaju vremenskih nepogoda, a zimi povremeno i zagrijavati. Ako se radovi obavljaju u prostorijama koje se ne mogu ili ne smiju grijati ili ako se rad obavlja u prostorijama gdje je temperatura umjetno snižena, radnicima mora biti pružena mogućnost da se povremeno griju u naročito predviđenim zagrijanim prostorijama.

Zabranjeno je radne prostorije upotrebljavati za spavanje i stanovanje.

Član 56.

Veličina radnih prostorija zavisi od vrste rada koji se u njima obavlja, ali u svakom slučaju mora biti takva da na svaku zaposlenu osobu u njima dolazi najmanje 10 m³ slobodnog prostora. Svaka zaposlena osoba mora imati najmanje 2 m² slobodne površine poda radne prostorije. Visina radnih prostorija mora iznositi najmanje 3 m.

Pod slobodnim prostorom i slobodnom površinom poda razumijeva se onaj prostor odnosno površina poda koja nije zauzeta strojevima, pogonskim uređajima, materijalom i sl.

Navedena najmanja dozvoljena visina radnih prostorija, slobodan prostor i slobodna površina poda koja dolazi na pojedinu zaposlenu osobu vrijedi jedino za one radne prostorije u kojima se obavljaju radovi pod potpuno higijenskim uvjetima, t.j. ako se u radnim prostorijama ne razvija velika vrućina, škodljive pare, plinovi, prašina i sl.

Član 57.

Kod već postojećih radnih prostorija može se doznati da visina bude 2,80 m ako to priroda posla i higijenski uvjeti rada dozvoljavaju, t.j. ako se u takvim radnim prostorijama ne razvija velika vrućina, škodljive pare, plinovi, prašina i sl.

U već postojećim radnim prostorijama čija je visina manja od 3 m, svaka zaposlena osoba mora imati najmanje 12 m³ slobodnog prostora.

Član 58.

U radnim prostorijama u kojima se razvijaju štetni plinovi, isparivanja, velika vrućina, prašina i sl, visina, slobodan prostor i slobodna površina poda, koja dolazi na pojedinu zaposlenu osobu u takvim prostorijama, povećat će se analogno propisima posebnih pravilnika koji vrijede za odnosno vrste radova.

Član 59.

U svakoj radnoj prostoriji mora biti istaknuti natpis s podacima o visini, slobodnoj površini poda i slobodnom prostoru radne prostorije i o najvećem broju

osoba koje se u dotičnoj radnoj prostoriji smiju zaposliti.

Podovi

Član 60.

Podovi radnih prostorija moraju biti čvrsti i ravni i od takvog materijala da se mogu lako čistiti i prati, a ujedno da ne stvaraju prašinu.

U radnim prostorijama gdje se po prirodi samog posla razlijeva voda, podovi moraju biti izvedeni od nepropustivog materijala i sa blagim nagibom prema otvorima odvodnih kanala. Otvori kanala moraju biti snabdjeveni sifonima koji su pristupačni i lako se čiste.

Podovi radnih prostorija treba da su od materijala koji slabo sprovode toplotu. Ukoliko to zbog same prirode posla nije moguće, svako stalno radno mjesto mora biti snabdjeveno podlogom od materijala koji slabo sprovodi toplotu (drvo i sl.).

Ukoliko se u radnim prostorijama lože peći, drveni podovi oko istih u krugu od 80 cm moraju biti osigurani protiv požara.

Zidovi i stropovi (tavanice)

Član 61.

Zidovi i stropovi (tavanice) radnih prostorija moraju biti glatki, a izvedeni od materijala sposobnog za krečenje, bojadisanje ili pranje.

Zidovi radnih prostorija ne smiju propuštati vlagu, i moraju biti takve konstrukcije da izoliraju radne prostorije od naglih utjecaja vanjskih temperatura.

Zidovi i stropovi (tavanice), kao i podovi radnih prostorija ne smiju propuštati prašinu, dim, plinove i pare.

U radnim prostorijama u kojima se isparavaju otrovne materije (živa, olovo, arsenik, antin i t. d.) ili se stvara prašina tih materija, zidovi, stropovi (tavanice) i podovi moraju biti od materijala koji se tako pere.

Član 62.

Stropovi (tavanice) radnih prostorija u kojima se razvija mnogo pare moraju biti izvedeni od materijala koji sprečava kondenziranje pare.

Član 63.

Zidovi i stropovi (tavanice) radnih prostorija moraju biti izvedeni u svijetlim bojama iznimku čine radionice u kojima sunčana svjetlost štetno djeluje na sirovinu ili gotov proizvod.

Krovovi

Član 64.

Krovovi radnih prostorija u kojima nema stropova (tavanica) moraju biti tako sagrađeni da štite od vremenskih nepogoda, prekomjerne toplote i hladnoće.

Ukoliko bi u prostoriji moglo doći do eksplozije, krov treba predvidjeti sa lakšim pokrivačem.

Prozori

Član 65.

Radne prostorije moraju biti snabdjevene dovoljnim brojem prozora čija površina zavisi od vrste rada, koji se u njima obavija, ali u svakom slučaju mora iznositi najmanje 1/8 površine poda pojedine radne prostorije. Prozori (svjetlarnici, krovni prozori i sl.) na radnim prostorijama treba da su tako raspodijeljeni da radna prostorija bude po mogućnosti jednoliko rasvjetljena dnevnim svjetlom u njenim raznim dijelovima.

Prozori radnih prostorija moraju biti tako udešeni da se mogu po potrebi otvarati. Kod ugrađenih industrijskih prozora pojedini dijelovi istih moraju se izgrađiti tako da se mogu otvarati. Svi prozori (svjetlarnici, krovni prozori i sl.) moraju biti tako udešeni da osoba koja ih otvara ili zatvara stoji na podu radne prostorije.

Prozori radnih prostorija treba po mogućnosti da budu tako smješteni kako bi se izbjeglo padanje izravnih sunčanih zraka na radna mjesta.

Svi prozori moraju po svojoj konstrukciji biti tako udešeni da se lako čiste.

Član 66.

U slučaju nedovoljnih izlaza mogu se pojedini prozori u radnim prostorijama tako udešiti da u slučaju opasnosti mogu poslužiti kao izlazi.

Vrata

Član 67.

Sva unutrašnja vrata radnih prostorija imaju se otvarati u pravcu najbližeg izlaza. Sva vanjska vrata moraju se otvarati u pravcu izlaza. Vrata koja se otvaraju prema stubama, moraju biti tako izvedena i postavljena da ne ometaju slobodan pristup stubama.

Član 68.

Kod prizemnih zgrada raspored i broj izlaza mora biti takav da najveća udaljenost najkraćim putem od svakog radnog mjesta do najbližeg izlaza bude najviše 25 m. Jako sažvačene (duge) prizemne radne prostorije, koje nemaju podzemnih prozora za iskakivanje, moraju imati dovoljan broj izlaza u slučaju opasnosti.

Kod višespratnih zgrada raspored i broj izlaza mora biti takav da najveća udaljenost svakog radnog mjesta do najbližeg izlaza u stubištu bude najviše 25 m. Radi toga višespratne zgrade koje su dugačke preko 30 m. moraju imati bar dva stubišta koja su jedno od drugoga dovoljno udaljena i koja moraju imati izlaz u slobodan prostor.

Zgrade koje su i kraće od 30 m., a više su od 3 sprata i služe kao radilišta moraju imati bar dva stubišta, koja su dovoljno udaljena jedna od drugih, a koja vode u slobodan prostor. Jedno od ovih stubišta služiti će samo kao izlaz u slučaju opasnosti.

Član 69.

Pokretna i viseća vrata smiju se postavljati samo ako postoje u istoj radnoj prostoriji bar još jedna vrata koja se otvaraju u pravcu izlaza.

Član 70.

Sva vrata koja zatvaraju radne prostorije u kojima postoji naročita opasnost od požara ili eksplozije moraju biti izrađena od nesagorivog materijala.

Član 71.

Stubišta, podstubišta, hodnici i prolazi ne smiju se upotrebljavati kao radne prostorije i skladišta materijala.

Stubišta bunani (stubišta međuspratni) i prostori za kretanje dizalica (lifta) moraju se hermetiski zatvarati kako se kroz njih ne bi stvarao propuh štetan po rad u prostorijama, a naročito opasan u slučaju požara.

Kod dizalica u zgradama uređaj mora biti tako izveden da se dizalica može staviti u pokret samo kad su sva vrata koja služe za ulaz u dizalicu dobro zatvorena.

Svi otvori u međuspratnim konstrukcijama koji služe za rad (vertikalni transport i sl.) moraju se lako zatvarati radi sprečavanja propuha pri požaru.

Član 72.

Hodnici i prolazi moraju biti lako pristupačni. Glavni hodnici i prolazi treba da su najmanje 1,50 m, a sporedni hodnici i prolazi najmanje 1 m široki.

Radionice pod zemljom i na tavanima

Član 73.

Iznimno je dozvoljeno upotrebljavati radne prostorije koje leže ispod površine zemlje, ako imaju dovoljan broj izlaza, dovoljno dnevne svjetlosti, ako su zaštićene od podzemne vlage i ako nisu izložene opasnosti od poplava. Stropovi (tavanice) svakih prostorija treba da se nalaze najmanje 0,60 m iznad zemlje, a pod ne dublje od 2,25 m ispod površine okolnog zemljišta.

Član 74.

Tavanske prostorije mogu se upotrijebiti kao radne prostorije, i to za radove manjih opsega, ako se ne radi s materijalom od kojeg postoji opasnost požara, i ako su krovovi izvedeni tako da štite zaposlene od prejakog sunčanog toplote i hladnoće.

Član 75.

Tavanske i podtavske radne prostorije moraju odgovarati svim ostalim propisima koji se odnose na radne prostorije.

III. HIGIJENA RADA

Čistoća radnih prostorija

Član 76.

Sve radne prostorije kao i radna mjesta moraju se držati u čistoći.

Najmanje jednom tjedno moraju se sve radionice temeljito očistiti. Podovi radionica moraju se čistiti dnevno i to po pravilu po završetku rada. Ako se čišćenje mora vršiti za vrijeme samog rada, čišćenje će se obavljati na takav način da se ne diže prašina.

Zidovi i stropovi (tavanice) radnih prostorija moraju se redovno čistiti, a krečiti najmanje jednom godišnje.

Voda upotrijebljena za prskanje ili pranje radionica ne smije biti štetna za zdravlje.

Član 77.

U svim radionicama kao i sporednim prostorijama moraju se postaviti pljuvačnice od materijala koji se može lako prati. Pljuvačnice moraju biti ispunjene vodom. Broj pljuvačnica u pojedinačnim radnim prostorijama određi će se prema veličini prostorije i broju radnika koji rade u njima, računajući najmanje 1 pljuvačnicu na 20 radnika. Pljuvačnice moraju biti postavljene na lako pristupačnim mjestima, a moraju se dnevno prati.

Narodito se preporučuje postavljanje pljuvačnica s poklopcima koje se otvaraju pritiskom noge ili pljuvačnice pričvršćene na zidu u visini od 1 m iznad poda i to sa vodenim ispiranjem.

Rasvjeta radnih prostorija

Član 78.

Sve radne prostorije i radna mjesta moraju biti u dovoljnoj mjeri rasvijetljeni dnevnom svjetlom. Gdje nije moguće zbog tehničkih razloga dovesti dnevno svjetlo u dovoljnoj mjeri, prostorije i radna mjesta moraju biti umjetno rasvijetljena. Sva radna mjesta i radne prostorije, kao i sve ostale prostorije poduzeca moraju biti noću dovoljno rasvijetljene.

U mjestima gdje postoji električna rasvjeta i ako postoji mogućnost priključka, električna rasvjeta mora se uvesti u sve radne prostorije.

Prozori, rasvjetni otvori, kao i prozirni dijelovi rasvjetnih naprava moraju se držati u čistom i ispravnom stanju. Prozori i rasvjetni otvori kroz koje prodiru izravne sunčane zrake, moraju biti snabdjeveni napravama koje sprečavaju blještanje svjetla i padanje izravnih sunčanih zraka na radna mjesta.

Zidovi i stropovi (tavanice) radnih prostorija moraju imati takvu boju i površinu da upiju što manje svjetla.

Kod umjetne rasvjete izvor svjetla ne smije proizvoditi blještanje.

Zabranjeno je za rasvijetljavanje upotrebljavati svjetiljke sa gorivim tekućinama koje se isparuju kod temperature ispod 35°C radi opasnosti eksplozije.

Plamen svjetiljaka za umjetnu rasvjetu mora biti udaljen od namještaja i zapaljivih predmeta najmanje 1 m vertikalno i 0,30 m horizontalno.

U radnim prostorijama moraju postojati pripremljene svjetiljke za rezervnu rasvjetu u slučaju zastoja centralne rasvjete. Rezervnom rasvjetom treba naročito snabdjeti sve izlaze, hodnike i stube poduzeća.

Svi plinovi, tekućine i čvrsta tijela (karbid i sl.), koji se upotrebljavaju za rasvjetu, moraju biti zatvoreni u metalne rezervoare odnosno posude. Veće količine ovih sredstava smještati će se u posebnim prostorijama.

Kod svih mjesta, koja predstavljaju naročitu opasnost pada zaposlenih osoba, kao kod otvora u podu i za pristup podzemnim magazinsima, otvora za pristup galerijama, stubama, kod jama, kanala i t.d. istaknuti će se signalne lampe odnosno fenjeri.

Temperatura i vlažnost zraka radnih prostorija

Član 79.

Radne prostorije moraju biti zimi grijane. U radnim prostorijama u kojima radnici obavljaju lakše fizičke poslove temperatura se ima kretati od 18 do 20°C, a za ostale teže radove od 10 do 18°C. Pri tome treba uzeti u obzir vlažnost i kretanje zraka i intenzitet tjelesnog rada.

Pri rashlađivanju prostorija ljeti, unutrašnja temperatura može biti i viša a udešavat će se u zavisnosti od vanjske temperature.

Temperatura u prostorijama treba da je što više izjednačena kako po slojevima tako i po visini.

Temperaturu treba mjeriti u sredini radne prostorije.

Naprave za grijanje radnih prostorija moraju biti takve da ne predstavljaju opasnost od požara niti da kvane zrak.

Upotreba mangala i otvorenih peći u radnim prostorijama nije dozvoljena.

Radovi kod kojih se po prirodi posla razvija visoka temperatura, moraju se obavljati u prostorijama koje su odijeljene od ostalih radnih prostorija.

Radne prostorije u kojima se rukuje eksplozivnim materijalom smiju se grijati samo na takav način, da opasnost od požara ili eksplozije bude potpuno isključena.

Radne prostorije moraju biti osigurane od prekomjernog zračenja (radiacije) toplote aparata za rasvjetu, ognjišta i drugih izvora toplote.

Zrak radnih prostorija mora biti umjereno vlažan i treba da se kreće od 30 do 80% relativne vlažnosti, što sve zavisi od temperature i kretanja zraka.

Ventilacija

Član 80.

U svakoj radnoj prostoriji zrak mora biti čist. Gdje god je to moguće upotrijebit će se prirodna ventilacija pomoću prozora, vrata, otvora na krovu, stropu (tavanici) i zidovima, dimnjaka i sl. Provjetravanje se mora vršiti i izvan radnog vremena, a u toplim ljetnim mjesecima i noću.

Provjetravanje treba da je tako izvedeno da obuhvaća sve dijelove prostorije u kojoj se nalaze radna mjesta, odnosno borave radnici. Provjetravanjem prostorija ne smije se oko radnika stvarati propuh koji bi bio štetan po zdravlje.

Ako prirodna ventilacija nije dovoljna, mora se izvesti umjetna ventilacija.

Umjetna ventilacija mora biti izvedena po principima suvremene tehnike, vodeći računa o specijalnim uvjetima rada u pojedinim granama privrednih djelatnosti.

Umjetna ventilacija treba biti tako izvedena da se zrak može šest puta obnoviti na sat.

Zrak koji se dovodi u radne prostorije mora biti svjež i čist. U slučaju da u radnu prostoriju nije moguće dovesti svjež i čist zrak, moraju se postaviti podesni filteri za čišćenje zraka.

Član 81.

Svako razvijanje dima, pare, nadražujućih, zagušljivih ili otrovnih plinova u radnim prostorijama mora se spriječiti odvođenjem istih neposredno sa mjesta razvijanja. U radnim prostorijama gdje se ne može sasvim spriječiti razvijanje dima, para, nadražujućih, zagušljivih ili otrovnih plinova, treba naročito pojačati ventilaciju.

Član 82.

Radovi pri kojima se razvijaju velike količine vodene pare mogu se vršiti samo u prostorijama snabdjevenim naročitim uređajem za sprečavanje stvaranja magle i kondenzacije pare na stropovima (tavanicama) i zidovima radnih prostorija (uređaji za odstranjivanje magle).

Član 83.

U slučaju da priroda posla zahtijeva vlaženje zraka radnih prostorija, isto će se vršiti pomoću naročitih naprava za vlaženje zraka. Za kontrolu vlažnosti radnih prostorija u kojima se vrši vlaženje, postavljat će se naročiti aparati za mjerenje vlažnosti zraka. Voda upotrijebljena za vlaženje radnih prostorija ne smije biti štetna za zdravlje.

Član 84.

Svako stvaranje prašine u radnim prostorijama mora se spriječiti. Prašina se mora odvoditi neposredno sa mjesta gdje nastaje i to pomoću naročitih uređaja (ekshaustorija).

Ukoliko se prašina, koja se prilikom pojedinih radova razvija, ne može odvoditi radi same prirode posla, moraju se ovakvi radovi obavljati mehaničkim putem u potpuno zatvorenim prostorijama odnosno uređajima.

Buka i vibracije

Član 85.

Buka i vibracije u radnim prostorijama moraju se svesti na najmanju moguću mjeru da bi se spriječilo oboljenja zaposlenih radnika.

Odjeti ili pojedini strojevi, kod kojih se razvija naročito velika buka, treba da su odvojeni od ostalih radnih prostorija.

Radnicima, koji su naročito izloženi velikoj buci, treba staviti na raspolaganje potrebna sredstva za zaštitu sluha.

Rad sa otrovnim i zaraznim materijama

Član 86.

Otrovne materije moraju se smještati i čuvati u za tu svrhu određenim prostorijama. Pristup u ovakve prostorije imaju samo osobe kojima je povjerenno rukovanje otrovnim materijama.

Svi radovi s otrovnim materijama kao što su raspakivanje, mljevenje, miješanje, vaganje, presipavanje i pakovanje, moraju se vršiti u posebno za tu svrhu određenim prostorijama. Stropovi (tavanice), podovi i zidovi ovakvih prostorija moraju biti od materijala koji na sebi ne zadržava prašinu i koji se može lako prati. Rukovanje otrovnim materijama bit će regulirano specijalnim pravilnicima.

Član 87.

Materijal koji je opasan za prenošenje zaraze mora se prije obradbe (uskladištavanje, sortiranje i preradivanje) prethodno raskužiti. Način rada s ovakvim materijalom bit će reguliran posebnim pravilnikom.

Zaštita tijela pri radu

Član 88.

Osobama, koje svoj rad obzirom na prirodu posla obavljaju sjedeći, moraju se staviti na raspolaganje podesna higijenska sjedišta sa naslonima za krsta i noge.

Član 89.

Kod svih radova kod kojih su u opasnosti oči i lice zaposlenog osoblja (i to uslijed jake svjetlosti, zagrijavanja, isparivanja i prskanja jetkih tekućina, prašine, iskri i kod svih radova kod kojih su u opasnosti oči radi letećih dijelova materijala koji se obraduje), moraju se zaposlenim osobama dati na raspolaganje zaštitne naočari, štitičnici za oči i lice ili sl. Sredstva za zaštitu očiju i lica moraju biti laka i udobna za nošenje i od podesnog materijala. Ista ne smiju znatno umanjivati vidokrug niti smiju proizvoditi znojenje. Kod zaštitnih naočara sa staklom staklo mora biti osigurano protiv prskanja. Ako se radovi kod kojih postoji opasnost za oči obavljaju u neposrednoj blizini drugih stalnih radnih mjesta, takva se radna mjesta moraju ograditi podesnim ogradama.

Član 90.

Zaposlenim osobama kojima su za vrijeme rada u opasnosti organi za disanje, moraju se staviti na raspolaganje sredstva za zaštitu organa za disanje (respiratori, maske, izolacioni aparati). Sredstva za zaštitu organa za disanje koja se stavljaju na raspolaganje zaposlenim osobama moraju biti ispitana i povremeno kontrolirana, kao i odgovarati namijenjenoj svrsi.

Svaka ovakva naprava mora odgovarati i mora se udesiti prema nosiocu. Iste moraju biti zasebno i na odgovarajućem mjestu čuvane, stalno držane u ispravnom i čistom stanju, a prema potrebi moraju se i dezinficirati.

Član 91.

Zaposlenim osobama kojima su za vrijeme rada u opasnosti ruke ili noge, moraju se staviti na raspolaganje zaštitna sredstva za zaštitu ruku ili nogu (na pr. zaštitne rukavice, pregače, zaštitna obuća, zaštitne čokoljenice, zaštita zapešća i sl.).

Sredstva za zaštitu ruku i nogu moraju biti podena da zaštite odnosno dijelove tijela od opasnosti po-
bla koji zaposlene osobe obavljaju. Ona moraju biti su-
vremena i držana stalno u ispravnom stanju.

Kod radova koji se obavljaju u vodi ili vlazi mora
se zaposlenim osobama staviti na raspolaganje neprom-
otivna obuća, a po potrebi i nepromotivna odjeća.

Član 92.

Zaposlenim osobama, kojima je za vrijeme rada u
opasnosti glava (tjeme, kosa, koža, uši), moraju se sta-
viti na raspolaganje posebna zaštitna sredstva (kacige,
štitovi, kapuljače, rupci i sl.).

Radna odjeća i obuća

Član 93.

Zaposlenim osobama, koje pri radu troše odijela
više nego obično, poduzeće će davati besplatno odgo-
varajuća radna odijela. Koje će zaposlene osobe dobiti
radna odijela i koliko odredit će se posebnim propisima.

Zaposlenim osobama, koje su izložene naročito štet-
nim utjecajima rada, mora se staviti na raspolaganje
naročita zaštitna odjeća i obuća (azbestna ili impregni-
rana odjeća, kožne ili gumene pregače, gumene čizme,
zaštitne rukavice i sl.).

Zaposlenim osobama, koje svoj rad obavljaju na
otvorenom prostoru i izložene su vremenskim nepogo-
dama, moraju se staviti na raspolaganje radna odijela
ili kišne kabanice od nepromotivnog materijala.

Zaštitna radna odijela treba trajno držati u isprav-
nom stanju, a prema potrebi čistiti, prati i dezinficirati.

Zaštitna radna odijela moraju biti takva, da po mo-
gućnosti ne umanjuju radnu sposobnost radnika koji u
njima radi.

Garderobe

Član 94.

Svim zaposlenim osobama moraju se staviti na ra-
spolaganje garderobni ormarići za smještaj odijela.
Onim zaposlenim osobama, koje rade na otvorenom
prostoru, moraju se staviti na raspolaganje u prostori-
jama, koje služe kao skloništa od vremenskih nepo-
goda ili u posebnim prostorijama vješalice za smještaj
odijela.

Zaposlenim osobama, koje rade na prijavim rado-
vima ili s materijama štetnim po zdravlje, moraju se
staviti na raspolaganje dvostruki garderobni ormarići,
i to jedan za smještaj građanskog, a drugi za smještaj
radnog odijela. Garderobni ormarići moraju biti snab-
djevani ključem.

Garderobni ormarići moraju biti najmanje 1,5 m
visoki, 0,35 m duboki i 0,35 m široki. Dvostruki garde-
robní ormarići moraju biti najmanje 0,70 m široki, a
imati će vertikalnu pregradu kako ne bi građansko odi-
jelo dolazilo u dodir s radnim odijelom.

U radnim prostorijama s normalnim higijenskim
uvjetima rada mogu se garderobni ormarići postavljati
i po pojedinim radnim prostorijama na podesnom mje-
stu, koja ne smiju biti u blizini strojeva radilica.

U poduzećima gdje nisu normalni higijenski uvjeti
rada (visoka ili niska temperatura, vlaga, prašina, dim,
otrovne materije i sl.) garderobe se moraju urediti u
posebnim prostorijama, a u većim poduzećima garde-
robe će se urediti posebno za pojedine odjele.

Garderobni ormarići moraju biti na nogarima vi-
sokim najmanje 15 cm radi mogućnosti čišćenja i na
podesnim mjestima moraju imati otvore za ventilaciju.

Garderobe treba da su po mogućnosti u blizini
umivaonica i kupaonica.

Za zaposlene osobe koje na rad dolaze sa biciklima
moraju se u dvorištu ili na kojem drugom mjestu po-
staviti odgovarajuć stalci za njihov smještaj. Ovakva
mjesta za smještaj bicikla moraju biti pokrivena.

U poduzećima u kojima su zaposlene osobe po pri-
rodi samog posla izložene vlazi mora se urediti posebna
prostorija za sušenje odijela i obuće.

Trpezarije

Član 95.

Zabranjeno je zaposlenim osobama hraniti se u rad-
nim prostorijama. Uzimanje manjih obroka hrane (do-
ručak) može se u radnim prostorijama iznimno dozvo-
liti ako se u istima ne radi sa otrovnim ili zaraznim
materijama, ako se ne razvijaju štetna isparivanja i ako
su svi ostali higijenski uvjeti zadovoljavajući.

U poduzećima gdje zaposlene osobe obzirom na
radno vrijeme odnosno radne odnose ručaju ili večer-
aju moraju se urediti naročite prostorije za trpezarije
sa dovoljnim brojem stolova i stolica. Radnicima koji
donose hranu sa sobom, treba pružiti mogućnost da tu
hranu podgriju. Trpezarije se zimi moraju grijati.

Umivaonice

Član 96.

Zaposlenom osoblju moraju se staviti na raspo-
lanje umivaonice. Umivaonice moraju po pravilu biti
izvan radnih prostorija. U većim poduzećima moraju se
umivaonice nalaziti pri svakom većem radnom odjelu.

Umivaonici moraju se postaviti u posebnim prostori-
jama i to odjel za muške i ženske.

Treba postaviti toliko broj slavina da se istodobno
može prati najmanje 1/5, a kod prijavih poslova 1/3 za-
poslenog osoblja.

Umivaonici moraju biti od porculana, umjetnog ka-
mena, emajliranog lima ili sličnog materijala. Pod, kao
i zidovi umivaonica do visine 1,5 m moraju biti obloženi
materijalom koji ne propušta tekućinu i koji se može
lako prati. U dovoljno velikim prostorijama mogu se
umivaonici smjestiti zajedno sa garderobom. Svakoj
zaposlenoj osobi poduzeće je dužno staviti na raspo-
lanje potrebnu količinu sapuna i ubrus (ručnik). Za
radove pri kojima se zaposlene osobe prijavu materi-
jama koje se ne mogu oprati hladnom vodom, mora se
zaposlenim osobama staviti na raspolaganje topla voda,
odnosno i posebna sredstva za čišćenje ruku.

Zimi prostorije za umivanje moraju biti ugrijane.

Kupaonice

Član 97.

Zaposlenim osobama koje se u toku rada jako znoje
ili su naročito izložene utjecaju prašine, škodljivih ma-
terija i uopće gdje su ove osobe naročito izložene ne-
čistoći, moraju se staviti na raspolaganje kupaonice s
tuševima sa hladnom i toplom vodom, računajući jedan
tuš za najviše 15 osoba.

Pod i zidovi kupaonice do visine 2 m moraju biti
obloženi materijalom koji ne propušta tekućinu i koji
se lako pere. U kupaonici mora postojati prostor za

pravlačenje, koji mora biti tako odijeljen da odijelo radnika na bade izloženo prskanju vode.

Prostorije kupaoznice (i odjela za svlačenje) za vrijeme kupanja moraju biti zimi grijane. Kupaoznice sa tuševima treba podići u posebnim prostorijama s odijeljenim pretprostorom, koji će sprečavati nagle promjene temperature.

Voda za piće

Član 98.

Svim zaposlenim osobama mora se staviti na raspolaganje zdrava i pitka voda u dovoljnoj količini. U nedostatku zdrave i pitke vode mora se zaposlenim osobama staviti na raspolaganje dezinficirana voda ili prokuhana s osvježavajućim dodacima.

Ako u mjestu poduzeća postoji vodovod s pitkom vodom, poduzeće je dužno sprovesti vodu i staviti je radnicima na raspolaganje. Gdje postoji vodovod moraju se postaviti higijenske slavine u unutrašnjosti zgrade, na kojima zaposlene osobe mogu piti vodu bez upotrebe posude, i to računajući jednu slavinu na 60 radnika. Slavina s pitkom vodom ne smije biti udaljena više od 100 m od radnog mjesta.

Gdje nema vodovoda zaposlenim osobama mora se staviti na raspolaganje zdrava i pitka voda u naročito za tu svrhu određenim posudama. Posude moraju biti od materijala koji ne će kvariti ukus vode, rdati, pljesniviti i t. d. Ovakve posude moraju biti zatvorene ili s poklopcima koji čuvaju vodu od zagađenja. Svaki radnik treba imati svoju vlastitu čašu za vodu.

Nužnici

Član 99.

Nužnike treba podizati odvojeno od zgrada u kojima se radi i stanuje, ukoliko nisu s vodenim ispiranjem. U mjestima u kojima postoji vodovod, nužnici moraju biti s vodenim ispiranjem.

Nužnici s vodenim ispiranjem uredit će se i u poduzećima koja imaju vlastitu vodovodnu mrežu.

Nužnici s vodenim ispiranjem u blizini radnih prostorija moraju imati pretprostor koji dijeli nužnike od radnih prostorija.

Kod nužnika s vodenim ispiranjem moraju se poduzeti potrebne mjere da se spriječi smrzavanje vode odnosno da se osigura higijenska upotreba nužnika i za vrijeme mrazeva.

U poduzećima u kojima su zaposlene muške i ženske osobe, nužnici će se odvojiti prema spolu. Ova podjela označit će se natpisima.

Broj nužnika odredit će se prema broju zaposlenih osoba, i to na približno 30 radnika odnosno na približno 20 radnika zaposlenih u poduzeću mora se podići po jedan nužnik. Uz nužnike za muške postaviti će se na približno 30 osoba još i po jedan pisoir od materijala koji ne propušta tekućinu i koji se može lako prati. Isti se moraju povremeno i dezinficirati.

U poduzećima s više od 50 radnika a po mogućnosti i za manji broj radnika treba postojati uz nužnik i posebni odjel snabdjeven najnužnijim uređajem, posebno materijalom i vodom za održavanje osobne higijene žena.

Podovi i zidovi nužnika do visine 1,20 m moraju biti od materijala koji ne propušta tekućinu i koji se može lako prati i dezinficirati. Svaki nužnik treba imati vrata koja se sa unutrašnje strane zatvaraju.

Nužnici se moraju čistiti najmanje jednomput dnevno.

Nužnici moraju biti dovoljno rasvijetljeni i uredeni tako da osobe koje su u njima ne budu izložene vremenskim nepogodama.

U svakom nužniku mora postojati mogućnost prirodne ventilacije.

Preporučuju se nužnici-čučavci s vodenim ispiranjem.

Uz radne prostorije u kojima po prirodi postavlja se povišena temperatura nužnici se moraju također grijati. Ako se nužnici nalaze izvan zgrade u kojima se nalaze radne prostorije s povišenom temperaturom, pristup takvim nužnicima mora biti omogućen hodnicima, koji će radnike štiti od naglih promjena temperature.

Preporučuje se da se uz nužnike postavljaju i umivaonici za pranje ruku iz upotrebe nužnika. Pranja ruku iz upotrebe nužnika obavezno je u poduzećima gdje se prerađuju živežne namirnice i lijekovi.

Ako su nužnici u istoj zgradi s radnim prostorijama, odvodna kanalizacija mora biti spojena s vanjskim zrakom pomoću posebna cijevi koje nadvisuju krov zgrade.

U mjestima gdje postoji kanalizacija nužnici će biti priključeni kanalizaciji.

Gdje ne postoji mogućnost da se nužnici priključe kanalizaciji moraju se izraditi posebne nužnične jame. Nužnične jame moraju biti sasvim zatvorene, a njihovi zidovi na smiju propuštati tekućinu. Iste moraju biti na zgodan način ventilirane.

Nužnične jame moraju se na vrijeme ispražnjavati, i to tako da površina njihove sadržine ostane uvijek oko pola metra ispod površine okolnog zemljišta.

Otpaci i otpadne vode

Član 100.

Svi otpaci moraju se svakodnevno iznositi iz radnih prostorija. Ako se radi o otpacima organskih materija podložnih truljenju, u radnim prostorijama gdje nastaju takvi otpaci moraju postojati naročite metalne posude s poklopcima u kojima se isti skupljaju. Te metalne posude moraju se svakodnevno ispražnjavati i prati.

Otpaci organskih materija podložni truljenju mogu se privremeno stavljati u za tu svrhu sazidane i potpuno pokrivene i zatvorene komore, koje se nalaze vani i dovoljno su udaljene od radnih prostorija. Otpaci organskih materija u ovakvim komorama moraju se redovno ispražnjavati, a prema potrebi polijevati odgovarajućom dezinfekcionom otopinom.

Član 101.

U radnim prostorijama u kojima se prerađuju organske materije podložne truljenju, podovi moraju biti od takvog materijala da ne propuštaju tekućine. Zidovi ovakvih prostorija moraju biti premazani masnom bojom ili obloženi materijalom koji se može lako prati. Podovi i zidovi ovakvih radnih prostorija moraju se svakodnevno prati, a po potrebi i dezinficirati.

Član 102.

Otpadne vode moraju se odvojiti neposredno u kanal čiji otvor mora biti snabdjeven sifonima.

Član 103.

Otpadne vode u času napuštanja poduzeća, kao i način odvođenja otpadaka (smetca) izvan područja poduzeća ima odgovarati i vršit će se prema za tu svrhu donesenim propisima.

Prva pomoć u nesreći

Član 104.

Kod svih radova bez obzira na broj zaposlenih osoba mora postojati ormarić s potrebnim sanitetskim sredstvima za pružanje prve pomoći u nesreći.

U većim poduzećima s više odvojenih odjela i kod radova koji se obavljaju na raznim međusobno udaljenim mjestima, svaki radni odjel odnosno udaljeno radno mjesto treba imati poseban ormarić sa sanitetskim materijalom za pružanje prve pomoći u nesreći.

Ormarić za prvu pomoć mora biti na lako pristupačnom mjestu i na svojoj vanjskoj strani mora nositi znak crvenog križa. Ujedno na sanitetskom ormariću mora biti označena kućna adresa najbližeg liječnika (eventualno i telefonski broj), adresa i telefonski broj najbliže bolnice, a eventualno i ustanove za pružanje prve pomoći i transport unesrećenih osoba. Na sanitetskom ormariću mora biti ujedno označeno, koje osobe imaju ključ od sanitetskog ormarića, i koje su upućene i određene za pružanje prve pomoći u nesreći.

Ormarići za prvu pomoć moraju biti redovno zaključani. Ključevi ormarića moraju se nalaziti kod određenih osoba.

Posebним uputstvom odredit će se norme za takve ormariće, za njihovo rukovanje i održavanje kao i sanitetski materijal, koji moraju sadržavati u pojedinim poduzećima.

Ormariće sa sredstvima za pružanje prve pomoći u nesreći treba održavati u besprikorno čistom stanju a utrošeni sanitetski materijal mora se u najkraćem vremenu popuniti.

U ormariću sa sredstvima za pružanje pomoći ne smije se stavljati materijal i predmeti koji tamo ne spadaju.

U poduzećima u kojima se mogu desiti i teži nesretni slučajevi, moraju postojati posebna nosila za prenošenje unesrećenih osoba.

Veća poduzeća, naročito ona koja su udaljena od naseljenih mjesta, dužna su podići svoju sanitetsku stanicu sa svim potrebnim uređajem i materijalom za pružanje prve pomoći u nesreći. Koja su poduzeća dužna podići sanitetsku stanicu odredit će inspekcija rada u sporazumu sa državnim sanitetskim organima i sanitetskim organima socijalnog osiguranja.

Rukovatelj sanitetske stanice za pružanje prve pomoći u nesreći mora biti stručna osoba. Kod radova kod kojih postoji mogućnost trovanja plinovima ili mogućnost davljenja, moraju postojati stalno u pripremi naprave za spasavanje i sredstva za pružanje prve pomoći (naprave za umjetno disanje, protivotrovi i sl.). Navedenim napravama i sredstvima za pružanje prve pomoći rukovat će za taj posao naročito osposobljene i uvježbane osobe.

Osobe za pružanje prve pomoći

Član 105.

U svakom poduzeću odnosno u pojedinim odvojenim odjelima poduzeća i udaljenim radnim mjestima, bit će određena i izučena jedna osoba za pružanje prve pomoći.

Osposobljavanje osoba za pružanje prve pomoći bit će regulirano posebnim uputstvom.

Tvornički higijeničari

Član 106.

U svakom poduzeću u kome postoji mogućnost pojave profesionalnih i drugih oboljenja u vezi s radom, brigu o higijeni rada vodit će za to naročito osposobljena osoba — tvornički higijeničar.

Nadležna inspekcija rada, odredit će u svim istisnutim uputstava, koja su poduzeća dužna imati tvorničke higijeničare.

VI. TRANSMISIJE

Član 107.

Sve vertikalne i koso remenje (krajševci), užeta i lanci bez obzira na njihovu brzinu i širinu, moraju se ograditi ili oklopiti do visine od 1,5 m iznad poda.

Glavno vertikalno i koso remenje i užeta moraju ograditi ili oklopiti do visine od 1,5 m iznad poda.

Sve horizontalno remenje, užeta i lanci koji se nalaze na visini nižoj od 2 m iznad poda moraju se potpuno ograditi odnosno oklopiti. Sve horizontalno remenje i užeta koja se nalaze na visini preko 2 m iznad poda, a šira su od 10 cm i kreću se brzinom većom od 10 m/sek, moraju se oklopiti bar sa njihove donje strane.

Ograde remenja, užeta i lanci moraju biti čvrsto i solidno izvedeni.

Spojna mjesta remenja, užeta i lanaca moraju biti čvrsto i po mogućnosti glatko izvedena i moraju se povremeno pregledati.

Član 108.

Navlačenje ili nabacivanje remenja ili užeta na košane smije se vršiti samo za vrijeme mirovanja pogona.

Navlačenje ili nabacivanje remenja ili užeta na koture za vrijeme pogona može se vršiti jedino pomoću naprava određenih za tu svrhu.

Član 109.

Posipanje remenja, mazanje i čišćenje smije se vršiti samo za vrijeme mirovanja pogona.

Popravljanje i skraćivanje remenja mora se vršiti za vrijeme mirovanja pogona. Ako je neophodno potrebno taj posao vršiti za vrijeme pogona, isti se može obavljati jedino u slučaju ako sknuti neman visi na posebnom nosaču, koji sprečava dodir remena s osovinom koja je u pogonu.

Remenje i užeta koja spadaju sa koturova treba odmah ponovno namjestiti ili tako osigurati da ista ne mogu doći u dodir s pokretnim dijelovima transmisija ili strojeva radikala.

Član 110.

Transmisijske osovine, koje pokreću isti pogonski stroj, a nalaze se u raznim radnim prostorijama, moraju biti tako izvedene da se mogu zaustavljati u uzajamnoj nezavisnosti od drugih transmisijskih osovine. Zaustavljena transmisijska osovina mora biti osigurana tako da se sama od sebe ne može staviti u pokret. Ovo vrijedi i za sve sporedne transmisijske osovine.

Član 111.

Svaku horizontalnu transmisijsku osovinu koja se nalazi na visini nižoj od 2 m iznad poda potrebno je ograditi odnosno obložiti. Vertikalne ili kose transmisijske osovine moraju se ograditi ili obložiti do visine od 1,5 m iznad poda.

Član 112.

Krajevi osovine koji strše više od 1/4 promjera osovine, a nalaze se na visini nižoj od 2 m iznad poda, moraju se obložiti tuljcima. Krajevi osovine koji strše manje od 1/4 promjera osovine ne moraju biti zaštićeni, ali moraju biti glatko izvedeni i zaobljeni.

Član 113.

Prijelazi koji vode preko horizontalnih transmisijskih osovine moraju biti naročito osigurani. Prijelazi preko transmisijskih osovine moraju biti čvrsto izvedeni, dovoljno široki i snabdjeveni sigurnim ogradaćima.

Član 114.

Mjesta gdje je pristup transmisionim osovinama često potreban (radi mazanja i sl.) moraju biti lako pristupačna i dovoljno rasvijetljena. Pristup ovakvim mjestima treba omogućiti pomoću podignutih stalnih platformi sa ogradom ili pomoću stabilnih ljestava ili podnožja.

Član 115.

Ležišta transmisionih osovinu treba da su po mogućnosti sa automatskim podmazivanjem.

Član 116.

Koturovi na transmisionim osovinama, koji su niže od 2 m iznad poda moraju biti ograđeni odnosno oklopljeni. Treba nastojati da ograda kotura istodobno ogradi i remen.

Član 117.

Zupčanci i lančani koturovi na visini ispod 2 m iznad poda, a koji se nalaze u neposrednoj blizini radnih mjesta i u prolazima, moraju se potpuno zaštititi (zaštitne kutije). Ako se zupčanci i lančani koturovi nalaze na visini nižoj od 2 m iznad poda a nisu u prolazu i u neposrednoj blizini radnih mjesta, njihova zaštitna mjesta moraju se snabdjeti zaštitnim limom koji će ta zahvatna mjesta obuhvatiti sa svih strana. Najveći zaštitnog lima treba da su izdignuti za oko 4 cm od ruba zupčanika ili lančanog kotura.

Član 118.

Svi dijelovi na transmisijama (mazalice, klinovi, zavrtnji i sl.) koji strše moraju biti zaštićeni ili glatko izvedeni. Kod ograđivanja transmisija treba uvijek nastojati da se iste pojedinačno ograde. Samo u iznimnim slučajevima, gdje je pojedinačno ograđivanje onemogućeno, može se pristupiti i grupnom (zajedničkom) ograđivanju. Pristup u prostor transmisija, koje su grupno ognadene, zabranjen je za vrijeme pogona. Ovu zabranu treba istaknuti natpisom.

Član 119.

Posluživanje kao i sve ostale radove na transmisijama smiju obavljati samo pouzdane i uvježbane osobe. Bez posebnog naloga ili odobrenja ne smiju se poduzimati nikakvi radovi na transmisijama koje se nalaze u pogonu.

Isto tako bez izričitog naloga i ovlaštenja, ne smiju se poduzimati nikakva preinačenja na transmisijama.

V. POGONSKI STROJEVI I STROJEVI RADILICE

Član 120.

Pogonski strojevi moraju biti smješteni u posebne prostorije (strojarnice). Manji pogonski strojevi mogu se iznimno smjestiti u radne prostorije, ali u tom slučaju moraju biti ograđeni.

Član 121.

Para odnosno plinovi, koje ispuštaju pogonski strojevi, moraju se naročitim cijevima izvoditi u stacionaran prostor. Cijevi koje odvođe paru odnosno plinove pogonskih strojeva moraju biti tako postavljene da visina izlaza pare ili plinova iz cijevi mora biti najmanje 1 m iznad sljemena krova zgrade u kojoj su smješteni strojevi, odnosno iznad susjednih zgrada.

Cijevi koje odvođe paru ili plinove pogonskih strojeva moraju do visine 2 m iznad poda biti ozidane ili omotane izolacijom od nesagorivog materijala.

Ispusne cijevi eksplozivnih pogonskih strojeva moraju imati ugrađenu komoru za prigušivanje buke.

Član 122.

Pristup u strojarnicu zabranit će se naročitim natpisom svim osobama koje u njoj nemaju posla.

Član 123.

Zamašnjaci pogonskih strojeva moraju se povremeno ispitivati pregledom zavrtnjeva, klinova i spojnica, a isto tako povremeno ispitivati i udaranjem da nisu napukli.

Član 124.

Slabiji eksplozivni pogonski strojevi mogu se stavljati u pogon rukama umjesto ručkom, ako su zamašnjaci glatki ili puno izvedeni.

Ako se ovakvi strojevi stavljaju u pogon ručkom, tada ručke moraju biti takve da se po stavljanju strojeva u pokret same isključuju.

Jači eksplozivni pogonski strojevi moraju se stavljati u pogon ručkom, koja se nakon stavljanja strojeva u pogon sama iskopčava. Osim toga, ovakvi strojevi moraju imati napravu koja sprečava povratni udarac ručke. Naprava koja sprečava povratni udarac ručke nije potrebna ako je na motoru stalno udešeno kasno paljenje. Kod Diesel-motora i motora sa užarenom glavom dovoljno je da ručka ima napravu koja je isključuje kad se motor stavi u pogon.

Srednji i jaki pogonski motori puštaju se u pogon samo mehaničkim putem.

Na svim eksplozivnim pogonskim strojevima mora biti pričvršćena pločica sa oznakom jakosti motora u KS i broja okretaja u minuti.

Član 125.

Zabranjeno je puštanje u pogon eksplozivnih strojeva pomoću kisika ili pomoću drugih upaljivih plinova, radi opasnosti od eksplozije.

Član 126.

Pogonski strojevi svih vrsta smiju se stavljati u pogon jedino napravom određenom za tu svrhu.

Parni pogonski strojevi do 20 KS mogu se rukama pokretati preko mrtve točke jedino ako je parovod zatvoren i ako su slavine za ispuštanje kondenzata (kondenzirane vode) na cilindrima otvorene.

Član 127.

Stavljanje u pogon i zaustavljanje pogonskog stroja objavit će se pravodobno posebnim znakom u svim radionicama u kojima se nalaze strojevi radilice i uređaji koje tjera pogonski stroj.

Isto tako u svakoj radnoj prostoriji u kojoj se nalaze strojevi radilice i uređaji koje tjera pogonski stroj, mora postojati mogućnost da se pravodobno u strojarnicu najavi svaka opasnost. U tom slučaju odmah se mora obustaviti pogonski stroj.

Član 128.

Vodena kola i vodene turbine moraju biti tako osigurane da, kad se zaustave, same od sebe ne mogu krenuti.

Član 129.

Popravlak na pokretnim dijelovima pogonskih strojeva za vrijeme pogona, zabranjeni su, a isto tako i čišćenje ovih pokretnih dijelova.

Za vrijeme popravka potrebno je poduzeti posebne mjere opreznosti da pogonske strojeve netko ne stavi u pokret.

Podmazivanje pogonskih strojeva za vrijeme pogona dozvoljeno je samo naročitim napravama koje isključuju svaku opasnost.

Član 130.

Jame za zamašnjake i sl. jame za pokretne dijelove pogonskih strojeva imaju biti ograđene ogradom od najmanje 1 m koje će u visini od 0,20 m iznad poda biti potpuno izvedene kako bi se spriječilo da slučajno noga zaposlene osobe upadne u jamu.

Član 131.

Posluživanje i održavanje pogonskih strojeva može se povjeriti samo fizički zdravim osobama starijim od 18 godina, a koje za to imaju naročito osposobljenje ili ispit.

Član 132.

Kod svakog stroja radilice sa mehaničkim pogonom mora postojati mogućnost da se isti mogu stavljati u pogon i zaustavljati nezavisno od ostalih strojeva radilica. Stavljanje u pogon i zaustavljanje strojeva radilica mora biti omogućeno s radnog mjesta poslužioca.

Protiv slučajnog stavljanja u pogon i zaustavljanja strojeva radilica mora postojati osiguranje. Strojeve radilice, koje se nakon isključenja odmah ne zaustavljaju, treba snabdjeti kočnicom.

Upotreba uredaja za zajedničko (grupno) stavljanje u pogon strojeva radilica, kao i stavljanje izvan pogona, dozvoljeno je samo ako takvi strojevi radilice sačinjavaju grupu strojeva koji obavljaju radove međusobno zavisno i ako je predviđena mogućnost zaustavljanja ovakvih strojeva sa svih radnih mjesta. Svaka osoba koja stavlja stroj u pogon mora se prethodno uvjeriti da time nije nitko ugrožen. Ovo vrijedi naročito za strojeve radilice na kojima je zaposleno više osoba.

Član 133.

Ako uslijed prekida pogona strojevi radilice iznenada stanu, moraju se odmah isključiti tako, da kad se ukloni uzrok prekida rada, strojevi radilice sami ne krenu.

Član 134.

Zamašnjaci, koturovi, kao i svi drugi pokretni dijelovi koji se nalaze u blizini radnog mjesta i prolaza, moraju biti ograđeni.

Član 135.

Svi dijelovi koji strše na strojevima radilicama, a koji se pokreću (kao mazalice, klinovi, zavrtnji i sl.) moraju biti zaštićeni ili glatko izvedeni.

Član 136.

Zupčanci i lančani koturovi na strojevima radilicama, koji se nalaze na visini nižoj od 2 m iznad poda u neposrednoj blizini radnih mjesta i u prolazima, moraju se potpuno zaštititi (zaštitne kutije). Ako se zupčanci i lančani koturovi strojeva radilica nalaze na visini nižoj od 2 m, a nisu u prolazima i u blizini radnih mjesta, moraju se njihova zahvatna mjesta snabdjeti zaštitnim limom koji će ta zahvatna mjesta obuhvatiti sa svih strana. Krajevi zaštitnog lima treba da su izdignuti za oko 4 cm od ruba zupčanika ili lančanog kotura.

Član 137.

Krajevi osovina i slični dijelovi na strojevima radilicama ako strše više od 1/4 svog promjera, moraju se zaštititi. Glatke osovine koje strše manje od 5 cm ne treba zaštititi, ali ih treba zaobliti.

Član 138.

Čim poslužilac pogonskog stroja posebnim ugovorenim znakom najavi da će obustaviti pogonski stroj, moraju se svi strojevi radilice staviti izvan pogona.

Član 139.

Popravci i čišćenje pokretnih dijelova na strojevima radilicama za vrijeme pogona zabranjeni su. Mazanje strojeva radilica koji su u pogonu kao i popravljivanje remenja dozvoljeno je samo uz upotrebu naprave koja taj rad čini bezopasnim.

Valjci na strojevima radilicama smiju se čistiti samo na njihovoj izlaznoj strani, a nikako na zahvatnoj. Popravljanje, udešavanje i čišćenje strojeva radilica (naročito većih strojeva radilica) smije se poduzeti samo ako su poduzete sve prethodne mjere da stroj radilica slučajno ili nepažnjom bude stavljen u pogon.

Član 140.

Ovi propisi vrijede i za strojeve radilice koji se pokreću ručnim ili nožnim pogonom, ukoliko su snabdjeveni teškim zamašnjacima.

Brusevi (tocila)

Član 141.

Svaki brus mora biti pravilno montiran na osovini upotrebom odgovarajućih prirubnica (flanši). Promjeri prirubnica (flanši) kod bruseva za suho brušenje moraju iznositi najmanje jednu trećinu, a kod bruseva za mokro brušenje najmanje jednu četvrtinu promjera brusa.

Ako je obodna blizina brusa veća od 11 m/sek, promjer prirubnica mora biti najmanje 1/2 promjera brusa.

Između prirubnica i brusa mora se nalaziti umetak (od kartona, gume, kože i t. d.).

Član 142.

Kod vlažnog brušenja, a za vrijeme mirovanja, brus ne smije biti u dodiru s vodom. Bruseve za vlažno brušenje treba čuvati od mraza.

Član 143.

Brusevi moraju biti za vrijeme rada zaštićeni čvrstim i sigurnim zaštitnim oklopom, koji mora obuhvatiti 3/4 opsega (oboda) brusa.

Član 144.

Na radovima kod kojih na brusu nije moguće upotrebiti oklop, moraju se upotrebljavati brusevi stepeničastog ili čunjustog prosjeka. Promjeri prirubnica ovakvih bruseva smiju biti do 10 cm manji od promjera brusa, kako bi u slučaju ako se brus slomi prirubnice zadržale pojedine njegove komade.

Član 145.

Rad sigurnog pridržavanja predmeta koji se brus, mora na brusu postojati poseban čvrsti oslonac.

Član 146.

Brusevi moraju imati uređaj kojim se mogu zaustaviti kad se ne upotrebljavaju.

Član 147.

Ravnanje površine istrošenog brusa (tokarenje) smije se vršiti samo alatom određenim za tu svrhu.

Štance

Član 148.

Štance kod kojih se materijal umeće rukama, moraju biti snabdjevene zaštitnom napravom, koja će isključivati mogućnost da ruke zaposlene osobe za vrijeme radnog hoda štance ostanu u opasnom prostoru.

Preporučuje se namještanje automatske pokretne zaštite, koja za vrijeme radnog hoda štance potpuno

ogradaje opasni prostor, a ujedno omogućuje stavljanje stanca u pokret, ako se u opasnom prostoru nalazi ruka zaposlene osobe, ili upotreba stanca koje su već po svojoj konstrukciji sigurne, t. j. kod kojih su ruke zaposlene osobe za vrijeme radnog hoda stanice zauzete kojim drugim radom (jednoručni i dvoručni sistem puštanja u rad stanca).

Član 149.

Stanice kod kojih se materijal unese rukama moraju imati uređaje koji sprečava puštanje u pokret stanca, koje se puštaju u pokret nožnim pedalima, moraju osim već propisanih zaštitnih naprava imati osiguranje, koje će sprečavati da se slučajno ili nepažnjom pritisne na pedal (u obliku papuče i sl.).

Član 150.

Za vrijeme udešavanja stanice za bilo koju vrstu rada ili za vrijeme popravaka i čišćenja ne smije postojati mogućnost da se stanca pušta u pokret (skidanje pogonskog remena i sl.).

Strojevi radilice sa valjcima

Član 151.

Kod strojeva radilice sa valjcima ne smije postojati mogućnost da ruke zaposlenih osoba dospiju među valjke. Valjci ovakvih strojeva treba da su sasvim pokriveni ili snabdjeveni odgovarajućom zaštitom (zaštitna mreža, zaštitni branik, dovoljno dugačak sto za ulaganje materijala, zaštitni lijevak i sl.).

Strojevi radilice na električni pogon

Član 152.

Svi strojevi radilice sa direktnim električnim pogonom (sa ugrađenim elektromotorima) ili ako na sebi imaju bilo kakve električne instalacije, moraju biti na propisan način uzemljeni.

Cirkulari za rezanje gorivog drveta

Član 153.

Cirkulari za rezanje gorivog drveta moraju biti snabdjeveni zaštitnom napravom, koja omogućuje da se drvo pri rezanju na siguran način pridržava.

Kružna pila mora biti sa svih strana zaštićena čvrstim metalnim zaštitnim otklopom. Za vrijeme rada smije ostati nezštićen samo onaj dio kružne pile koji je potreban za rezanje.

Preporučuje se upotreba cirkulara s pomičnim stolom ili pomičnim nogarima (kozičkom).

U slučaju upotrebe cirkulara s pomičnim stolom, sto cirkulara mora biti osiguran da ne može spasti sa svojih ležišta. (Sina).

VI. PARNI KOTLOVI

Član 154.

Kotlovi i kotlovski uređaji, kao i sudovi pod pritiskom, moraju u pogledu sigurnosti pogona u svemu odgovarati Uredbi o nadzoru nad parnim kotlovima i sudovima pod pritiskom.

Član 155.

Svaka kotlovnica mora imati najmanje dva izlaza u dva različita pravca. Najmanje jedan izlaz iz kotlovnice mora voditi neposredno na slobodan prostor. Sva vrata u kotlovnici moraju se otvarati napolje. Uz kotlovnicu ne smiju se nalaziti prostorije sa zapaljivim i eksplozivnim materijama.

Član 156.

Kotlovnica ne smije imati strop (tavanicu), nego samo laganu krovnu konstrukciju sa ugrađenim otvorom za ventilaciju.

Član 157.

Temperatura u kotlovnici ne smije biti normalna prikladna preko 28°C. Ako temperatura kotlovnice prelazi 28°C, mora se uvesti odgovarajuća uređena ventilacija.

Član 158.

Platforme uzidanih kotlova, koje se nalaze više od 1 m iznad poda, moraju biti snabdjeveni odgovarajućom sigurnosnom ogradom.

Član 159.

Osim manometra i armature za kontrolu vodostaja, ostala armatura ne mora biti vidljiva sa radnog mjesta ložača, ali se zato mora povremeno obilaziti i kontrolirati.

Član 160.

U svrhu bezopasnog posluživanja i rukovanja armaturom kotla, koja se nalazi na većim visinama, moraju postojati odgovarajuće stube i platforme s ogradama visine 1 m.

Član 161.

Stakla na vodokazima, ako po svojoj konstrukciji nisu osigurana od pucanja, moraju na odgovarajući način biti zaštićena, i to tako da ta zaštita ne smeta čitanje (kontroliranje) vodostaja.

Član 162.

Para koju ispuštaju sigurnosni ventili mora biti odvedena u slobodan prostor.

Član 163.

Posluživanje ili održavanje kotlova smije se obavljati muškarcima zdravim i fizički sposobnim starijima od 18 godina, a koji za obavljanje toga posla imaju propisanu stručnu spremu i ispit.

Član 164.

Pristup u kotlovnici ima se zabraniti svim nezaposlenim osobama. Ovu zabranu treba pismeno istaknuti na svim ulaznim vratima kotlovnice.

Član 165.

Parni kotao mora tako dugo biti pod stručnim nadzorom dok se na rešetki kotla nalazi vatra ili dok loženje nije obustavljeno i dok nije izvršeno sniženje pritiska i iznisanje svih propisa za napuštanje kotlovskih uređaja, predviđenih Uredbom o nadzoru nad parnim kotlovima i sudovima pod pritiskom.

Osoblje koje poslužuje parni kotao ne smije napustiti svoje mjesto dok iduća smjena ne preuzme službu.

Član 166.

Kotlovnica i kotlovski uređaji moraju se održavati u čistoti. U kotlovnici ne smiju se dežati predmeti koji se ne odnose neposredno na pogon kotlova. Kotlovnica se ne smije upotrebljavati za radionicu ili sušionicu. Isto tako kotlovnica se ne smije upotrebljavati za stanovanje. Izlazi kotlovnice moraju uvijek za vrijeme rada biti slobodni i nezaključani. Alat, rezervni dijelovi i ostali pomoćni uređaji potrebni za pogon moraju se u redu držati.

Član 167.

Podizivanje kotla mora se vršiti s potrebnom opreznosću i to tek pošto je neopisno ustanovljena da u kotlu ima dovoljno vode.

Član 168.

Prije početka loženja zasun na izlaznim kanalima i kapci na pepeljarama moraju biti otvoreni radi ventilacije dimnih kanala na kotlu, grijaču vode (ekonomajzeru), grijačima zraka i t. d. ako takvi postoje. Tamo gdje postoji umjetna promaja moraju se staviti u pogon ventilatori.

Sa loženjem može se otpočeti tek pošto se osoblje koje tim rukuje uvjeri da su kanali i košnice slobodni od zapaljivih plinova.

Član 169.

Prije, za vrijeme potpaljivanja i prilikom samog loženja treba kontrolirati cjelokupnu armaturu kotla, a naročito vodokazni uređaj i ventile sigurnosti. Osim toga, treba se uvjeriti da u gornjem dijelu ekonomajzera (ako takav postoji) nema zraka. Isto tako moraju se prokontrolirati i uređaji za oduhavanje kotla (ukoliko postoje).

Član 170.

Gorivo kojim se kotao potpaljuje ne smije u svrhu lakšeg gorenja biti poliveno petrolejem ili ostalim tako zapaljivim tekućinama.

Pogon kotla

Član 171.

S armaturom kotla mora se pažljivo rukovati. Parne vodove treba prije grijanja osloboditi vode. Njihovo grijanje treba vršiti postepeno.

Oduzimanje tople vode iz kotlova u razne svrhe zabranjeno je ako za tu svrhu ne postoji poseban uređaj.

Član 172.

Vodostaj kotla mora se uvijek održavati na potrebnoj visini. Ne smije se dopustiti da vodostaj kotla padne ispod oznake za najniži vodostaj. Nije dozvoljeno ni za vrijeme rada, ni za vrijeme prekida rada punjenje kotla preko gornje vidljive granice vodostaja. Ako se zbog niskog vodostaja ne može na vodokazu pročitati vodostaj, ima se odmah obustaviti loženje, te slučaj neodgodivo prijaviti pretpostavljenima. Vodokazi moraju uvijek biti upotrebljivi i održavani u ispravnom i čistom stanju. Sve slavine i ventile treba svakodnevno ispitivati, a sve nedostatke odmah odstraniti.

Član 173.

Sve naprave koje služe za napajanje kotla moraju se održavati u ispravnom stanju. Po mogućnosti treba naprave za napajanje upotrebljavati manjevremene, a u svakom slučaju povremeno i ispitivati.

Manometar treba povremeno ispitivati u pogledu njegove ispravnosti. Naročito treba ispitivati da li se pri ispuhivanju sigurnosnih ventila prilagođuje, odnosno da li se kazaljka manometra kod opreznog zatvaranja slavine manometra ili ponovnog otvaranja pokreće do nule i vraća do prijašnjeg položaja. Nepravilan rad manometra i primijećena odstupanja kazaljke manometra treba smjesta prijaviti pretpostavljenima.

Na svakom kotlovskom manometru mora postojati trokraka slavina za namještanje kontrolnog manometra i za kontroliranje kotlovskog manometra za vrijeme pogona. Manometar se smatra ispravnim ako pada na nulu pri spoju istog sa atmosferom i pri vraćanju kazaljke na isti pritisak pri kome je otpočeto ispitivanje, kao i ako se radni pritisak na manometru poklapa sa ispuhivanjem ventila sigurnosti.

Član 174.

Dozvoljeni najviši pritisak kotla mora biti označen na posebnoj metalnoj ploči na samom kotlu, a isto

tako i vidljivom crvenom crtom na samom manometru. Ako se prilikom u kotlu kotloko popeo da kazaljka manometra prekorači oznaku najvećeg dozvoljenog pritiska, promaja se ima smanjiti, a ako pri tome sigurnosni ventili ne ispuštaju paru, treba odmah ispitati uzrok tome i slučaj prijaviti pretpostavljenima.

Član 175.

Sigurnosne ventile treba redovno ispitivati u pogledu njihove ispravnosti. Svako samovoljno preučešavanje sigurnosnih ventila, njihove proopterećivanje ili oštećenje strogo je zabranjeno.

Član 176.

Za vrijeme vađenja štjake i za vrijeme ručnog sbačivanja goriva na rešetku mora se promaja kotla smanjiti.

Član 177.

Pokrivanje vatre po završetku pogona kotla, a u svrhu što lakšeg ponovnog loženja kotla, dozvoljeno je samo ako kotao za vrijeme prekida pogona ostane pod stručnim nadzorom. Za to vrijeme zasuni za promaju (regulatori promaja) ne smiju biti sasvim zatvoreni.

Član 178.

Prije svakog puštanja kotla u pogon, kotlovske površine, ožid kotla, armature kako greba tako i fina, moraju se kontrolirati i dovesti u ispravno stanje. Sva oštećenja koja se primijete u pogonu moraju se prijaviti pretpostavljenima, a od strane osoba koje tim rukuje moraju se poduzeti mjere sigurnosti.

Čišćenje i ispražnjivanje kotla

Član 179.

Kotao se smije ispražnjivati tek pošto je vatra uklonjena a zidovi kotla dovoljno ohlađeni.

Ako se kotao zbog iznimnih prilika mora ispražnjivati pod pritiskom, ispražnjivanje će se obavljati s najvećom pažnjom i pod što manjim pritiskom.

Član 180.

Napajanje ispražnjenog još vrućeg kotla ne smije se vršiti pošto je ispražnjivanje vršeno uslijed iznimnih pojava. Takav kotao mora biti potpuno ohlađen, pregledan i ako se ustanovi njegova ispravnost, mora biti napunjen kao u redovnim prilikama.

Član 181.

Kotlove i pripadajuće cijevi koji nisu u pogonu treba čuvati od smrzavanja i utjecaja vlage.

Član 182.

Kotlovski kamen i mulj u kotlu mora se temeljito čistiti. Čišćenje naslage kamenca ne smije se vršiti kemijskim putem, već samo mehanički, i to pomoću tupog alata ili pješćanim mlazom pod pritiskom. U posljednjem slučaju osoblje mora biti snabdjeveno odgovarajućim maskama.

Član 183.

Kod radova u kotlu mogu se upotrijebiti električne ručne svjetiljke i električni sprovodnici koji odgovaraju postojećim propisima za električne instalacije i uređaje i ako su isti u potpuno ispravnom stanju. Ručne električne svjetiljke moraju biti snabdjevene zaštitnim staklom i mrežom i ne smiju na sebi imati prekidač. Naposljetku ovakvih ručnih svjetiljki priključenih na mrežu izmjenične struje treba pomoću zaštitnih transformatora

vesti na napetost od 48 volti ili niže. Zaštitni transformator ovakvih ručnih svjetiljki bit će priključen ili izravno na mrežu ili neposredno na priključnicu (utikačku kutiju). Viljuške (utikači) za ručne svjetiljke ne smiju pristajati u priključnice za višu napetost.

VII. ZAVRŠNE ODREDBE

Član 184.

Odredbe ovog pravilnika primjenjivat će se na sva poduzeća čijoj se izgradnji pristupi po stupanju na snagu ovog pravilnika.

Već postojeća poduzeća, koja ne ispunjavaju odredbe ovog pravilnika u pogledu sigurnosti pri radu i higijene rada, dužna su da se u što kraćem roku, a najkasnije za jednu godinu, postepeno usklade s ovim propisima.

Ona postojeća poduzeća, koja ne ispunjavaju odredbe ovog pravilnika u građevnom pogledu, ukoliko su za njihovo prilagođivanje potrebni građevni radovi manjeg opsega (dograđenje, pregrađenje i sl.), dužna su da se u što kraćem roku, a najkasnije za dvije godine postepeno usklade sa ovim propisima.

Već postojeća poduzeća, koja ne ispunjavaju odredbe ovog pravilnika u građevnom pogledu, ukoliko su za njihovo prilagođivanje potrebni građevni radovi većeg opsega (podizanje novih tvorničkih objekata i sl.), dužna su da se u što kraćem roku, a najkasnije za 5 godina, postepeno usklade sa ovim propisima.

Postojeća poduzeća koja ne odgovaraju propisima ovog pravilnika, a ne mogu se ni djelomičnim dograđivanjem ili pregrađivanjem uskladiti s propisima ovog pravilnika u građevnom pogledu (način gradnje, visina raspored i veličina radnih prostorija), nastavit će sa radom ako su važna za narodnu privredu. Takva poduzeća prilagodit će se koliko je najviše moguće propisima ovog pravilnika odnosno moraju se tako urediti da u njima život i zdravlje zaposlenih osoba ne budu ugroženi.

Rokove za postepeno ispunjavanje propisa ovog pravilnika u već postojećim poduzećima određivat će nadležni inspektorji rada, vodeći pri tom računa o objektivnim, materijalnim i tehničkim mogućnostima.

Član 185.

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

Br. 5287

Beograd, 13. siječnja 1947.

Ministar rada,
Vicko Krstulović, s. r.

122.

Na temelju čl. 4. Zakona o inspekciji rada izdajem

N A R E D B U

9 OSNIVANJU INSPEKTORATA RADA ZA ŽELJEZNIČKI SAOBRAĆAJ

Član 1.

Za vršenje službe inspekcije rada u željezničkom saobraćaju osnivaju se inspektorati rada za željeznički

saobraćaj u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu i Skoplju.

Član 2.

Teritorijalna nadležnost Inspektorata rada za željeznički saobraćaj u Beogradu obuhvaća područje Željezničke uprave Beograd.

Teritorijalna nadležnost Inspektorata rada za željeznički saobraćaj u Zagrebu obuhvaća područje Željezničke uprave Zagreb.

Teritorijalna nadležnost Inspektorata rada za željeznički saobraćaj u Ljubljani obuhvaća područje Željezničke uprave Ljubljana.

Teritorijalna nadležnost Inspektorata rada za željeznički saobraćaj u Sarajevu obuhvaća područje Željezničke uprave Sarajevo.

Teritorijalna nadležnost Inspektorata rada za željeznički saobraćaj u Skoplju obuhvaća područje Željezničke uprave Skoplje.

Član 3.

Ova naredba stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

Br. 2433

Beograd, 18. veljače 1947.

Ministar rada,
Vicko Krstulović, s. r.

123.

Na temelju čl. 4. Zakona o inspekciji rada izdajem

N A R E D B U

0 OSNIVANJU INSPEKTORATA RADA ZA RIJEČNI SAOBRAĆAJ U BEOGRADU

Član 1.

Za vršenje službe inspekcije rada u riječnom saobraćaju, uključujući i kanalski i jezerski saobraćaj, osniva se Inspektorat rada za riječni saobraćaj u Beogradu.

Član 2.

Teritorijalna nadležnost Inspektorata rada za riječni saobraćaj u Beogradu obuhvaća cjelokupno područje Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Član 3.

Ova naredba stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

Br. 2432

Beograd, 18. veljače 1947.

Ministar rada,
Vicko Krstulović, s. r.

S A D R Ź A J:

	Strana
121. Opći pravilnik o higijenskim i tehničkim zaštitnim mjerama pri radu — — — — —	185
122. Nareda o osnivanju inspektorata rada za željeznički saobraćaj — — — — —	200
123. Naredba o osnivanju Inspektorata rada za riječni saobraćaj u Beogradu — — — — —	200

Izdavač: Redakcija »Službenog lista Federativne Narodne Republike Jugoslavije« — Beograd, Brankova 20.
Direktor i odgovorni urednik: Slobodan M. Nešović, Majke Jevrosime br. 20.
Tisak Jugoslavenskog tiskarskog poduzeća, Beograd